

LATVIJAS VIDUSLAIKU PILSDRUPU SAGLABĀŠANAI, ATJAUNOŠANAI UN IZMANTOŠANAI

Vēsturiskā vide veido cilvēka vietizjūtu. Tā ir sociāla un ekonomiska vērtība, kas bagātina mūsu dzīves un darba vides īpašo nozīmi un kvalitāti. Izmaiņas ir neizbēgamas, mūsdienu sabiedrība veido rītdienas vēsturisko ainavu. Kultūras mantojuma saglabāšanas mērķis ir veikt tādas izmaiņas, kas veicina vietas vēsturiskās vērtības saglabāšanu un jēgpilnu izmantošanu, vienlaikus apzinoties atbildību par šo vērtību nodošanu nākamajām paaudzēm. Valsts aizsardzībā šobrīd atrodas 75 viduslaiku pils un pilsdrupas. Lai vienotos par kopīgām rekomendācijām Latvijas viduslaiku pilsdrupu saglabāšanas un mūsdienu izmantošanas jautājumos, kā arī izvērtētu viduslaiku pils lomu vietas attīstībā un to izmantošanas iespējas mūsdienās, 2009. gada 16. oktobrī Valsts kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcija (VKPAI) sarīkoja profesionāļu diskusiju par Latvijas viduslaiku pilsdrupu saglabāšanas un izmantošanas problēmām. Ņemot vērā diskusijas dalībnieku izteikumus, 2010. gada 3. martā VKPAI Kultūras mantojuma Zinātniskā padome pieņēma atbilstošu dokumentu, kurā fiksētas rekomendācijas Latvijas viduslaiku pilsdrupu saglabāšanā, atjaunošanā un izmantošanā. 2010. gada 11. maijā par savām nostādnēm un ieteikumiem Latvijas viduslaiku pilsdrupu saglabāšanā, atjaunošanā un izmantošanā vienojās arī VKPAI Arheoloģiskā mantojuma ekspertu padome. Ņemot vērā visas diskusijās un ekspertu sanāksmēs izteiktās atziņas, VKPAI Kultūras mantojuma Zinātniskā padome pieņem rekomendācijas Latvijas viduslaiku pilsdrupu saglabāšanai, atjaunošanai un izmantošanai:

1. Latvijas viduslaiku piļu (turpmāk - pilsdrupu) konservācijā kā veiksmīgas un zinātniski pamatotas atzīt metodes, kuras pēdējos gados lietotas Bauskas un arī atsevišķās citās pilsdrupās. Atbalstīt simpozija „Vēsturisko amatu un moderno tehnoloģiju sintēze viduslaiku mūra arhitektūras pieminekļu aprūpē” noslēguma memorandu.
2. Vērst uzmanību uz nepieciešamību sagatavot speciālistus gan vispārējos pilsdrupu konservācijas jautājumos, gan materiālu tehnoloģijas jomā.
3. Atbalstīt pārdomātu pilsdrupu izmantošanu mūsdienu vajadzībām, izslēdzot risinājumus, kas rada neatgriezeniskas izmaiņas to vizuālajā tēlā. Viduslaiku piļu teritorijās pieļaujama jaunu pagaidu konstrukciju izbūve tikai tad, ja tā ir vienīgā iespēja nodrošināt oriģinālo konstrukciju un to detaļu saglabāšanu. Nav pieļaujama pilsdrupu estētiskās kvalitātes deformēšana, it īpaši ar papildus konstrukcijām, kas izmaina pilsdrupu telpisko konfigurāciju.
4. Atzīt, ka zudušo elementu, tai skaitā celtnes plāna konfigurācijas marķēšana, nav konservācijas mērķis.
5. Konservācijas risinājumus vizuāli līdzsvarot ar artefakta raksturu, atbrīvojot pilsdrupas no traucējošas veģetācijas un kāpinot apkārtējās kultūrainavas estētisko kvalitāti.
6. Pilsdrupu aizsargājamajā kultūrslānī (ieskaitot augšējos līmeņus) drīkst iejaukties, izmantojot tikai zinātniski pamatotas arheoloģiskās izpētes metodes.
7. Sekmēt zinātniski pamatotas informācijas par pilsdrupu vēsturi un arhitektoniskajām vērtībām nodrošināšanu veidā, kas netraucē autentisko vērtību adekvātu uztveri.

SIMPOZIJA “VĒSTURISKO AMATU UN MODERNO TEHNOLOĢIJU SINTĒZE VIDUSLAIKU MŪRA ARHITEKTŪRAS PIEMINEKĻU APRŪPĒ” NOSLĒGUMA MEMORANDS

Viduslaiku celtniecības pieminekļi un to drupas uzskatāmi par nozīmīgu nacionālā un pasaules mantojuma kategoriju. To saglabāšana turpmākajām paaudzēm patreizējā apjomā ir uzdevums, kas prasa pastāvīgas rūpes, labu teorētisko sagatavotību, praktisko pieredzi un pietāti.

Drupu konservācijas un restaurācijas darbos par prioritāti uzskatāma saglabājušos oriģinālo daļu glābšana, nevis piebūvju veidošana vai drupu transformēšana mūsdienīgām funkcijām. Tieši šāda pieeja maksimāli saglabā torskālas arhitektūras autentiskumu, informatīvo vērtību un estētiskās kvalitātes.

Torskālas arhitektūras konservācijas un restaurācijas darbi veicami, izmantojot tradicionālās tehnoloģijas un materiālus, vietējās amatniecības tradīcijas un amatnieku pieredzi. Mūsdienīgās tehnoloģijas pielietojamas tikai īpašas nepieciešamības gadījumos un tikai pēc tam, kad pamatīgi pārbaudīta to saderība ar tradicionālajām tehnoloģijām.

Konservācijas un restaurācijas darbu kvalitāti spēj nodrošināt tikai pilnīga vēsturisko tehnoloģiju pārzināšana, tādēļ īpaša vērība veltāma tradicionālo celtniecības arodu izpētei, saglabāšanai un attīstīšanai.

Ņemot vērā torskālas arhitektūras aprūpes tehnoloģisko sarežģītību un dārgās izmaksas, nav vēlama nepārdomāta iekļaušanās drupu pamatu daļā un arheoloģiskajās platībās. Sākotnējo līmeņu atjaunošana un apbērto konstrukciju atsegšana pieļaujama tikai gadījumos, kad tā saistīta ar drupu teritorijā veicamiem arheoloģiskajiem izrakumiem vai nepieciešama virs zemes līmeņa esošu apdraudētu konstrukciju glābšanai. Jebkurā gadījuma šādas darbības veicamas tikai ar nosacījumu, ka nekavējoties tiek nodrošināta atsegto mūra daļu stabilitāte.

Torskālas arhitektūras vispārējās aprūpes, konservācijas pasākumu un to ietvaros lietoto tehnoloģiju kvalitāti var nodrošināt tikai maksimāli kompleksa konkrētā objekta izpēte, kura ietver vēsturnieku, arheologu, būvniecības speciālistu un tehnologu atzinumus.

Drupu konservācijas problemātika mūsdienās ir aktuāla visās zemēs, tādēļ šajā jomā vēlama sistemātiska starptautiska sadarbība un regulārā pieredzes apmaiņa.

Foto: N. Piļāns, E. Šulcs, J. Urtāns

